СХВАТАЊЕ ЛИЧНОСТИ НА ОСНОВУ ПРАВОСЛАВНЕ ВЕРЕ У БОГА КОЈИ ЈЕ СВЕТА ТРОЈИЦА

- Многобожачко наслеђе и схватање Бога
- Библијско схватање Бога као личности
- Хришћани верују у Бога као Свету Тројицу
- Света Тројица је један Бог
- Бог је вечна личност зато што је Света Тројица
- Личности Свете Тројице су нераздељиве по природи зато што су нестворене

Бог Адаму представља Еву — мозаик, катедрална црква, Монреале (Италија).

Многобожачко наслеђе и схватање Бога

Стари многобожачки народи, као и антички философи, нису знали за Бога као личност. Они нису под личношћу подразумевали оно што ми данас схватамо; конкретно (стварно, уочљиво), слободно и непоновљиво биће. Стари јелински (грчки) философи су Бога поистовећивали са природом. Оно што вечно постоји јесте природа, па је и Бог безлична природа. Из те природе све потиче и у њу се све поново враћа. Конкретна бића, која се рађају из природе, пролазни су феномени (појаве). **Конкретна бића, међу којима су богови и људи, и кад постоје, за старе јелинске философе не постоје вечно. Пролазна су. Рађају се и умиру. Оно што вечно постоји то је природа.** Природа и бића која се рађају из природе само су две стране једне реалности (стварности), слично једној стрмини коју посматрамо и коју можемо назвати узбрдицом или низбрдицом, у зависности од тога с које тачке је посматрамо. И у једном и у другом случају реч је о једној истој реалности, о једном бићу.

Ако су стари јелински философи, као на пример Платон, говорили о Богу као личности, под тим нису подразумевали једно конкретно и апсолутно слободно биће, независно од природе света, већ су га посматрали у контексту света. Бог и свет једно су по природи. Нити свет може постојати без Бога, нити пак, Бог може постојати без света. **Бог као конкретно биће није се могао замислити као биће које стоји наспрам света. Он је, као сва остала конкретна бића, део опште природе, део света.**

Исто је важило и за људе. И они су били део света, или тачније, људи и свет су по природи били једно те исто.

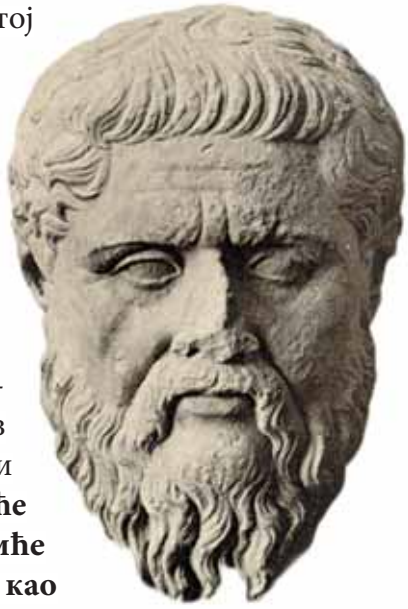

Платон (427–347. пре Христа), био је веома утицајан старогрчки философ и беседник. Основао је Академију у Атини.

αω

Философија — На грчком језику означава љубав према мудрости; представља људска разумска настојања да се поставе кључна питања о свету и о човеков месту у њему, као и да се понуде целовити одговори на њих. Може се рећи да је основно питање философије питање бића.

Биће — све оно што на било који начин постоји, што јесте (долази од глагола „бити“).

Античка философија — Период историје философије (од 7. века пре Христа — до шестог века после Христа) који обухвата философска мишљења и системе настале на простору Средоземља. Карактерише је античка култура, коју ће у другом делу овог историјског периода усвојити Римско царство.

То значи да људи, као конкретна и слободна бића, нису могли то да буду због тога што њихово постојање није зависило од њихове слободе, већ од закона природе којој су припадали и која је, на основу схватања старих философа постојала пре њих и постојаће и после њих. Речју, **за старе грчке философе, све што је постојало, постојало је по нужности природе**, која је била непроменљива. Људи се рађају из једне безличне природе и умиру, тј. нестају у тој истој безличној природи зато што то налажу њени непроменљиви, вечни закони. Све што је конкретно пролази, нестаје, само безлична природа остаје.

Но, и поред тога, **човек се није мирио са својом судбином**; он је хтео да буде конкретно и слободно биће и да као такав постоји вечно, што указује да он по својој природи тај захтев носи у себи. Зато што је икона Божија. Ово најбоље одсликавају старе грчке трагедије. У њима **човек жели да буде слободно биће**, да не живи на основу закона које му диктира општа природа, него по својој вољи. То, међутим, није било могуће на основу тадашњих схватања, што и трагедије показују. Штавише, човек је у трагедијама, због самог тог свог покушаја да буде конкретна и слободна личност, бивао сурово кажњаван од стране богова, који су поистовећивани са законима природе. **Отуда су стари Грци из жеље да буду слободна бића, макар и накратко, користили позориште** и маскенбал. На дан маскенбала, као и у позоришту, људи су могли да се понашају слободно, да исмевају поредак света и саме богове, који су тај поредак оличавали. То су, међутим, радили **под маскама, сакривеног лица, да их богови не би препознали и касније због тога кажњавали**. Стари Јелини су на маскенбалима

Старогрчке трагедије нам верно преносе човекову чежњу да буде слободно биће. Побуну против нужности (судбине) човек је смео подићи само у позоришту, стављајући маску. Због тог покушаја човек бива сурово кажњен од богова, јер су они оличавали поредак против кога је човек устајао.

Римски форум (трг)

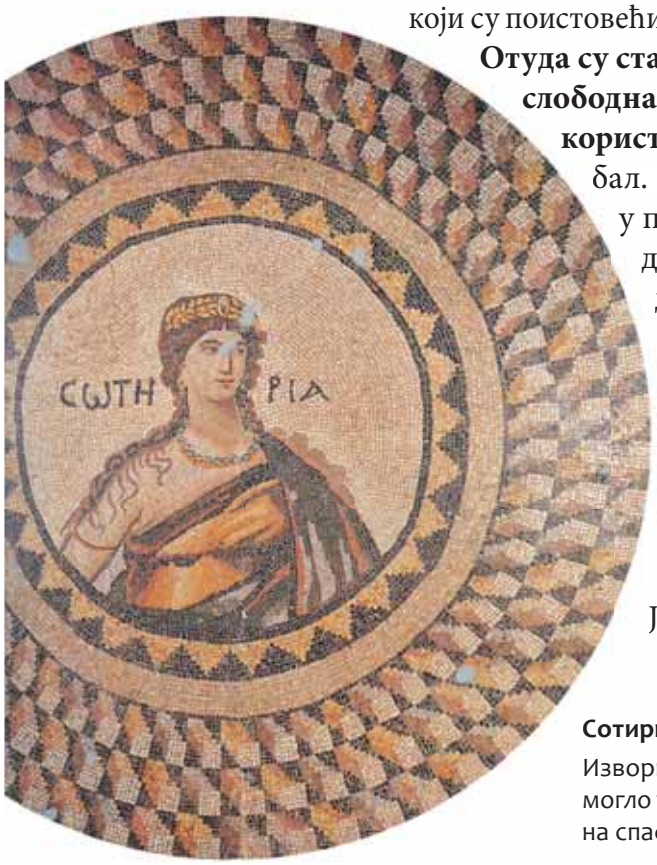

Сотириа (грч. *спасење*) — подни мозаик из Антиохије (III–IV век).

Изворну чежњу за вечним животом, коју ни учење о неумитној судбини није могло уништити, стари народи изражавају приказујући божанства која указују на спасење.

и у позоришту окушали шта значи бити слободна личност, макар и накратко, али су тамо учили и да је то у суштини немогуће постићи. Зато што постоји једна непромењива судбина за сва бића — и за богове и за људе, која управља свим што постоји.

Стари народи, дакле, нису знали за Бога као личност, као једно слободно биће, које може да промени природни ток ствари. Отуда се ни људи нису надали да ће они бити слободни у односу на непромењиве природне законе. Јер, како је било могуће људима да буду слободне личности, ако су и сами богови безлични и нису слободни?

Будистички точак закона — све религије света покушавају да разреше проблем човекове слободе. Точак закона, слично старогрчком схватању неумитности судбине, указује на космичку правду којој се све повинује.

Конкретна бића, међу којима су богови и људи, и кад постоје, за старе јелинске философе не постоје вечно. Пролазна су. Рађају се и умиру. Бог као конкретно биће није се могао замислити као биће које стоји наспрам света. Он је, као и сва остала конкретна бића, део опште природе, део света. За старе грчке философе, све што је постојало, постојало је по нужности природе. Човек жели да буде слободно биће. Отуда су стари Грци из жеље да буду слободна бића, макар и накратко, користили позориште. Тамо би се, под маскама, сакривеног лица, да их богови не би препознали и касније због тога кажњавали, бунили против поретка света и самих богова. Стари народи, дакле, нису знали за Бога као личност, као једно слободно биће, које може да промени природни ток ствари.

Подсети се, размисли и одговори:

- Какву слику света пружају многобожачке религије и стари антички философи?
- Да ли су богови у многобожачким религијама били слободни у односу на природне законе?
- Објасни чему нас уче старе грчке трагедије и маскенбали.
- Образложи да ли је човек могао да се нада да ће у односу на законе природе бити слободан у свом постојању, ако то нису могли да остваре ни богови.
- Размисли, зашто нама људима смета да наше постојање зависи од закона природе?

У једној старој трагедији („Оковани Прометеј“), богови кажњавају Прометеја, који се дрзнуо да се успротиви устаљеном космичком поретку. Украо је ватру од богова и дао је људима. Оковани храбри дрзник овако нариче:

Ох, уздишем с невоље садашње ове
и потоње, да ли ће икада крај
осванути патњама мојим!
Ал’ шта говорим? Унапред јасно знам
будућност сву, а јад ме неће никакав
погодит’ изненада. Удес досуђен
подносит’ морам како могу, кад већ знам
да **немам снаге судбе моћ да савладам**.
Океан, пак, овако саветује Прометеја:
Ја можда прастару ти причу причам ту:
ал’ језику што сувише се размеће
оваква иде награда Прометеју. (…)
Ал’ мене прихвати за учитеља свог
и **против бича не ритај се**; видиш сам
да владар влада жесток и самосион. (…)
Ти миран буди и не хули сувише.
Ил’ зар ти не знаш, поред свег ума свог,
да **дрску језичину казна достиже**.

Следећи дијалог, такође, битан је за нашу тему:

Хоровођа
За људе ти немој сувише бринути,
А за се мари јадника! Јер верујем
И наду гајим: пашће с тебе ланци ти,
И нећеш бити мање моћан него Див (Зевс).
Прометеј
Да тако буде — усуд постојани то
Још не одреди; неизбројне патње још
И муке трпећу док будем слободан.
Вештина нема снаге против нужности.
Хоровођа
А ко то управља корманом нужности?
Прометеј
Три Судиље и, уз њих, Срде памтиље.
Хоровођа
Па од њих, дакле, зар је Зевс немоћнији?
Прометеј
Од судбине ни он утећи не може.

(Есхил, *Оковани Прометеј*, Сарајево 1990). *Протумачити прочитане одломке.*

Оковани Прометеј — цртеж на античкој посуди из VII века пре Христа.

Библијско схватање Бога као личности

И рече Мојсије Господу: Ево, поћи ћу синовима Израиљевим и рећи ћу им: Бог отаца ваших ме посла к вама. Али, ако ме питају: Које му је име? Шта да им кажем? И рече Бог Мојсију, говорећи: **Ја сам Онај који јесам** (Сушти). И тако ћеш рећи синовима Израиљевим: Посла ме к вама **Онај који јесте** (Сушти). И опет рече Бог Мојсију: Овако ћеш рећи синовима Израиљевим: Господ **Бог отаца наших**, Бог Аврамов, и Бог Исаков, и Бог Јаковљев, посла ме к вама. Ово је моје вечно име и спомен из рода у род. А пошто одеш, сабери презвитере дома Израиљевог и реци им: Господ Бог отаца наших јави ми се, **Бог Аврамов, и Бог Исаков, и Бог Јаковљев**, говорећи: Сетих се вас и свега што вам се догоди у Египту. (2Мој 3, 13–16)

Личност је јединствено биће, које је слободно у свом постојању у односу на природне и друге законе. **Схватање Бога као личности**, онако како о личности данас говоримо, настало **је** као **плод библијске вере у Бога**.

Бог о коме говори Св. Писмо Старог Завета, тј. Бог у кога су веровали Јевреји као изабрани народ Божији, јесте Један. Тај Бог је једно вечно, конкретно и слободно биће, тј. личност. Јер, како он **сам за себе каже: „Ја сам онај који јесам“**. Бог овим потврђује да није једна безлична природа, виша сила, већ једно конкретно биће, које је слично човеку као личности. Јер, само човек као личност може за себе да каже: Ја сам оно што јесам, а не безлична природа.

Један Бог, у кога су веровали старозаветни људи, **био је апсолутно слободан** у односу на свет и на све оно што постоји. Бог и свет су апсолутно два конкретна и различита бића по природи. Бог предпостоји у односу на почетак постојања света. Јер Бог је вечно биће, које нема ни почетак ни крај. Он је тај који је ни из чега створио свет и све што се види и не види. **Све што постоји зависи од Божије слободе.** Он сам постоји вечно и не зависи ни од кога. То значи да је Један Бог, у кога су веровали Јевреји, а касније су то прихватили и хришћани, нестворен, вечан, али као једно конкретно и апсолутно слободно биће, које ствара свет као друго и другачије биће у односу на себе и држи га у постојању. Јер, од његове воље зависи постојање створеног света.

Мојсије напаса стадо — мозаик, Св. Аполинарије Нови, Равена (Италија).

Док је Мојсије напасао стадо Јотору, тасту своме, на гори Божијој Хориву Бог му се јавља и открива му своје чудесно име „Онај који јесте“. Тумачећи ово јављање, Св. Григорије Палама (XIV век, види табелу на стр. 92) каже: „Бог се јавио не као суштина, него као Личност. Он, дакле, није рекао за себе: *Ја сам суштина*, него је рекао: *Ја сам онај који јесам*.“

Јеврејски народ, почевши од свог **родоначелника Аврама**, односио се према Богу као према личности. Аврам **је познао да је Бог личност** тиме што се слободно одазвао на његов позив да **ступи с њим у заједницу слободе**. Слично је то као кад ми ступимо у заједницу с другим човеком, слободно и из љубави, а он на тај начин постане за нас непоновљива и јединствена личност. Дакле, Бог је за Јевреје, којима се сам као свом изабраном народу открио преко Аврама и с којим је из љубави склопио заједницу слободе, био Један, вечан у свом постојању и то као конкретно и слободно биће, тј. јединствена личност. Он је **Бог Аврама, Исака, Јакова**, односно конкретна личност која се као таква познаје у заједници слободе и љубави с човеком. Јер, личност се препознаје само ако смо с њом у заједници љубави и

И јави му се **Господ** код Мамвријског храста, док је, у подне, седео испред врата од свога шатора. И подигавши своје очи, виде. Гле, **три човека** стајаху испред њега. И видевши, **потрча им у сусрет**, од врата свога шатора, и поклони се до земље. И рече: **Господе**, ако нађох благост пред тобом, немој мимоићи слугу твога. Да **вам** донесемо воде и да оперете ноге, и да се расхладите под дрветом. И донећу хлеб, да једете, а после наставите својим путем, због кога и свратисте код слуге вашега. И **рекоше**: Учини тако као што си рекао. А Аврам пожури у шатор, к Сари и рече јој: Пожури и умеси три мере белог брашна, и направи погаче. И отрча Аврам код крава, и узе младо и добро теле, и даде га слуги да пожури и да га спреми. И узе маст, млеко и теле, које припреми, па им постави, те једоше. Он, пак, стајаше испред њих, под дрветом. (1Мој 18, 1–8)

Аврам угошћује анђеле — мозаик, катедрала у Монреалу, Сицилија (Италија).

Сцена Аврамовог гостољубља на најбољи начин представља схватање односа Бога и човека у Старом Завету. Јављање Бога Авраму и завет (савез) који он склапа са тим старозаветним праведником, постаје основа старозаветне Цркве.

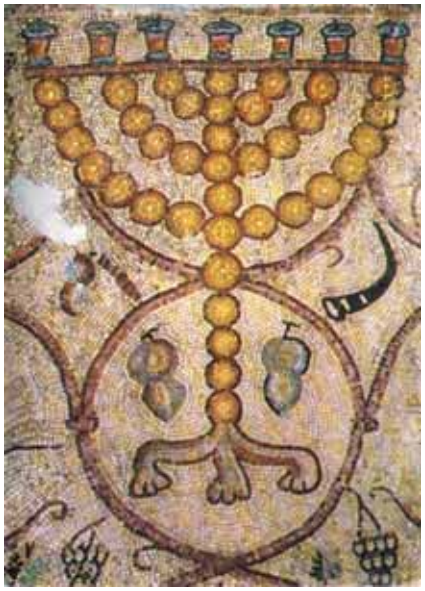

Седмокраки свећњак — мозаик, Ма'он Нирим, синагога у Јудеји.

Представља један од богослужбених предмета — симбола Старог Завета.

слободе. Бог је слободна Личност и Он је тај који је први ступио у заједницу слободе с човеком Аврамом и учинио је Аврама изабраним за себе. На овај начин човек Аврам је постао за Бога непоновљива личност. Одговоривши на понуђену заједницу слободно, Аврам је познао да је Бог конкретна личност, односно да је то његов, Аврамов Бог.

Три су елемента, дакле, која карактеришу библијску веру у Бога. Први, да **је Бог Један** и да је у односу на свет апсолутно слободан у свом постојању. Други, да **је Бог творац света** и да је он тај који својом вољом држи свет у постојању. Трећи, да се **Бог познаје** као јединствена и непоновљива личност **у слободном, на љубави заснованом односу човека према њему**. Мимо тог искуства, Бог се не може познати.

Рече Господ Мојсију: Овако кажи синовима Израиљевим: видели сте где вам с неба говорих. Не градите уза ме богова сребрних, ни богова златних не градите себи. Олтар од земље начини ми, на којем ћеш ми приносити жртве своје паљенице и жртве своје захвалне, ситну и крупну стоку своју. На којем год месту заповедим да се спомиње име моје, доћи ћу к теби и благословићу те. (2Мој 20, 22–24)

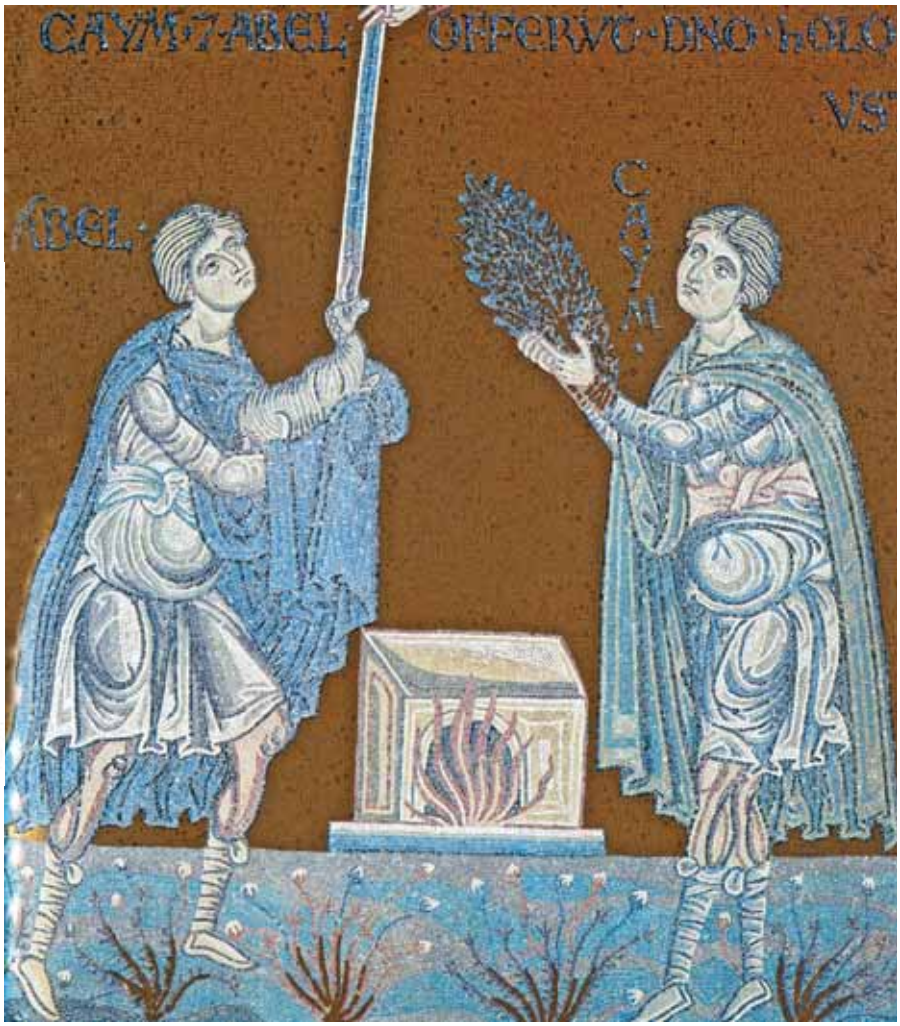

Кајин и Авељ приносе жртву Богу — мозаик, катедрала у Монреалу, Сицилија (Италија).

Схватање Бога као личности је плод библијске вере у Бога. Бог у кога верује Св. писмо Старог Завета сам за себе каже: „Ја сам онај који јесам“. Бог је апсолутно слободан и све што постоји зависи од његове слободе. Родоначелник јеврејског народа, Аврам, познао је да је Бог личност, јер је ступио са њим у заједницу слободне љубави. Зато је Бог Библије — Бог Аврама, Исака и Јакова.

Библијски Бог је, дакле, 1) Један, 2) Творац света и 3) слободна личност, која се познаје у слободном односу љубави.

Подсети се, размисли и одговори:

- Какав је био библијски Бог?
- Шта је Бог у Старом Завету рекао о себи одговарајући на питање ко је?
- Да ли су старозаветни праведници могли да обожавају природу и идоле? Зашто?
- Ко је био Бог за Аврама, Исака и Јакова, а ко су они као људи били за Бога?
- На основу каквог искуства можеш познати неког као личност?

Анализирај следеће речи из Посланице Јеврејима, па опиши веру Аврамову и савез Бога и њега. Да ли је њихов савез привремен?

Вером Аврам послуша, онда када би позван да пође у земљу коју је имао да прими у наследство. И пође, не знајући куда иде. Вером се он насели у земљи обећаној, као у туђој, и у шаторима становаше са Исаком и Јаковом, сунаследницима истог обећања. Јер, он очекиваше Град који има темеље, чији је неимар и творац Бог. Вером и сама Сара прими моћ да зачне. И упркос дубокој старости, она роди, јер вероваше Ономе који то обећа. Зато се од једнога, и то престарелог човека, родише потомци мноштвом као звезде небеске и као песак небројени на обали мора. У вери помреше сви ови, не дочекавши остварење обећања, али их видеше издалека, и поздравише, и признаше да су странци и пролазници на земљи. Јер они који тако говоре показују да траже Отаџбину. А да су мислили на ону из које су изашли, имали би времена да се врате. Но, сада желе бољу, тј. небеску. Зато их се Бог не стиди, да се назива Богом њиховим, јер им је припремио Град. Вером принесе Аврам Исака, онда када беше кушан и јединца приношаше онај који је примио обећања, коме беше казано: У Исаку ће ти се назвати семе, јер је разумео да је Бог кадар и из мртвих васкрсавати, зато га и доби као праслику (Јевр 11, 8–19).

Хришћани верују у Бога као Свету Тројицу

Хришћанско схватање Бога као личности темељи се на вери **у Бога, кога нам је открио Исус Христос**. И хришћани су, попут Јевреја, веровали у Једног Бога, о коме говори Св. Писмо Старог Завета. И за њих Бог не зависи од света и апсолутни је његов сведржитељ, творац неба и земље и свега што се види и не види. Све што постоји, Бог је слободно створио и слободно држи у постојању. Хришћани верују и у то да се Бог као личност једино открива у слободној заједници с човеком. **Исус Христос је**, међутим, у односу на јеврејско схватање Бога **унео и једну новину**. Та новина се састоји у томе што је за себе рекао да је Син Божији, који је рођен од Бога, односно да је и он Бог. То су његови ученици и следбеници прихватили на основу онога што је Исус Христос чинио и како је живео, а посебно због његовог васкрсења из мртвих. Исус Христос је говорио да је он Син Божији који је од Бога

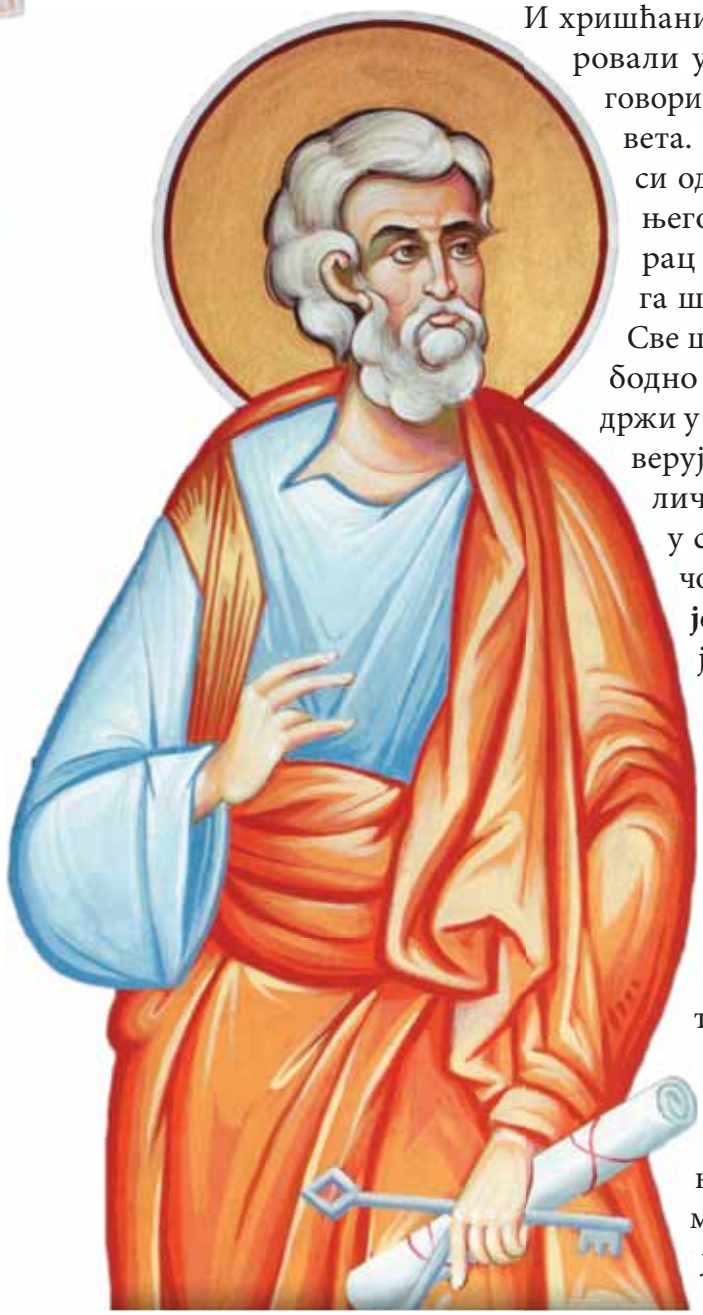

Св. апостол Петар — Прво исповедање (признавање) Исуса Назареанина за Месију (обећаног Помазаника) потиче од светог првоврховног апостола Петра. На Христово питање упућено апостолима: „А ви шта мислите, ко сам ја?“, у име апостолског збора одговара Петар и каже: „Ти си Христос, Син Бога живога“. Ово је први и најкраћи символ вере, језгро свих осталих исповедања вере у Сина Божијега, а тиме и у његовог Оца небеског и у Светога Духа. Такво исповедање вере је предуслов уласка у Цркву. Хришћанин је сваки онај који исповеда исту, Петрову веру.

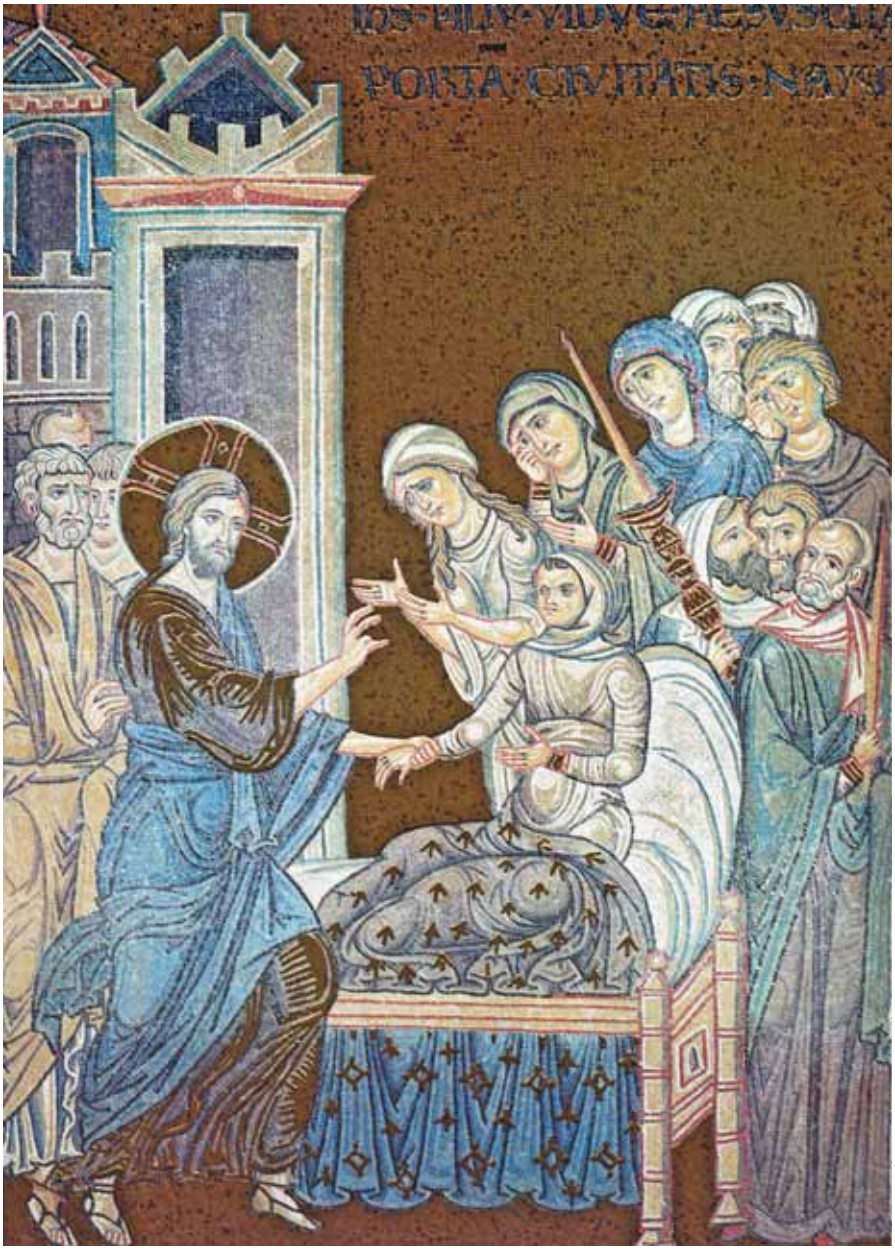

Христос васкрсава сина удовице из Наина — мозаик, катедрала у Монреалу, Сицилија (Италија).

И догоди се потом да Исус иђаше у град који се зове Наин и да с њим иђаху многи ученици његови и мноштво народа. А када се приближи вратима града, гле, изношаху мртваца, јединца сина матере његове, која беше удовица, и многи народ иђаше са њом. И видевши је Господ, сажали се на њу, и рече јој: Не плачи! И приступивши, дохвати се носила, а носачи стадоше. И рече: **Момче, теби говорим, устани! И седе мртвац, и стаде говорити.** И даде га матери његовој. А страх обузе све, и слављаху Бога, говорећи: Велики пророк подиже се међу нама, и Бог походи народ свој! (Лк 7, 11–16)

рођен и пре него што је постао човек. Исус Христос је у вечној заједници слободе и љубави с Богом и зато он најбоље познаје Бога као јединствену и непоновљиву личност. Речју, Исус Христос **је открио свету да тај Један Бог, у кога и он верује и кога признаје за Бога, јесте његов Отац**. Зато што је он рођен од Бога. Дакле, Један Бог, у кога верују хришћани, следећи Исуса Христа, јесте Бог Отац који вечно има Сина Исуса Христа; Бог и Отац Господа нашег Исуса Христа.

αω

Христова чуда на посебан начин потврђују његове проповеди о Царству Божијем које долази. Сва чуда врхуне у чудима васкрсавања, јер показују да ће све створено у Будућем Царству постојати на бесмртан начин. Чуда која немају за циљ изграђивање Цркве, односно Царства, као што су: магија, астрологија, обоготворена техника — лажна су.

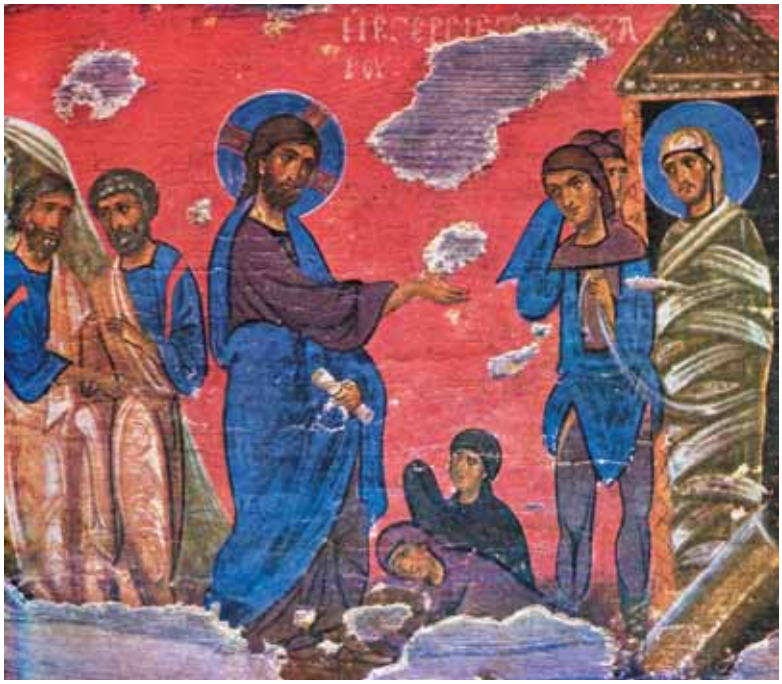

Васкрсење четвородневног Лазара — грчка икона из XIII века.

Св. Никола исцељује вид Св. Стефану Дечанском — савремена српска икона.

И Христос и његови ученици и следбеници чине чуда силом Духа Светога.

Верујте ми да сам ја у Оцу и Отац у мени; ако ли не, **због самих дела верујте ми**. Заиста, заиста вам кажем: Ко верује у мене, **дела која ја творим и он ће творити**, и већа од ових ће творити, јер ја идем Оцу своме. И шта год заиштете од Оца у име моје, то ћу вам учинити, да се прослави Отац у Сину. (Јн 14, 11–14)

Ако останете у мени и речи моје у вама остану, што год хоћете тражите и биће вам. Овим се прослави Отац мој, да род многи доносите, и **бићете моји ученици**. (Јн 15, 7–8)

Исус Христос нам је, такође, открио да **Бог Отац, поред њега, који Син Очев, има и Светог Духа**. Дух Свети исходи од Бога Оца. Дух Свети је својом делатношћу потврдио да је и он Бог, као што су Отац и Син, на основу чуда које је чинио, а посебно на основу онога што Он чини после васкрсења Исуса Христа из мртвих и његовог одласка од нас на небо. Истог тога Духа су Христови следбеници примили после вазнесења Христовог на небо и то су потврђивали чудима које су чинили његовом силом, а у име Христово.

Дакле, **Један Бог, у кога верују хришћани као следбеници Господа Исуса Христа, јесте Отац, који има Сина, Исуса Христа и Светог Духа**. Тачније, **хришћански Бог је Света Тројица — Отац, Син и Свети Дух**. Да ли су на овај начин хришћани престали да верују у Једног Бога, кога описује Стари Завет? Како је Бог Један а да је у исто време и Тројица? Како су на ово питање одговорили хришћански оци и учитељи Цркве?

Хришћанско схватање Бога као личности темељи се на вери у Бога, кога нам је открио Исус Христос. Он је у односу на јеврејско схватање Бога унео и једну новину: тај Један Бог, у кога и он верује и кога признаје за Бога, јесте његов Отац, који има и Светог Духа. Хришћански Бог је Света Тројица — Отац, Син и Свети Дух.

Подсети се, размисли и одговори:

- Ко је Бог кога нам је открио Исус Христос?
- Шта је Христос о себи говорио и како га схватамо ми, као његови следбеници?
- Ко је Свети Дух?
- Зашто је Бог вечни Отац, тј. конкретна личност?

Прочитај следеће сведочанство Светог апостола Јована о односу Христа и Оца, па протумачи прочитано:

Зато Јудејци гоњаху Исуса, и гледаху да га убију, јер чињаше чуда у суботу. А Исус им одговори: Отац мој до сада дела, и ја делам. И зато још више тражаху Јудејци да га убију, не само зато што нарушаваше суботу, него што и **Бога називаше својим Оцем**, градећи се једнак Богу. А Исус одговори и рече им: Заиста вам кажем, Син не може ништа чинити сам од себе, него оно што види да Отац чини, јер што он чини, то исто чини и Син. Јер, Отац љуби Сина, и све му показује што сам чини. И показаће му већа дела од ових, да се ви чудите. Јер, као што Отац подиже мртве и оживљава, тако и Син које хоће оживљава. Јер, **Отац** не суди никоме, него **је сав суд дао Сину**, да сви поштују Сина, као што поштују Оца. Ко не поштује Сина, не поштује ни Оца који га је послао. (Јн 5, 16–23)

Гунђање Јевреја против Христа — мозаик, црква Сан Витале, Равена (Италија).

Света Тројица је Један Бог

Васељенски сабори — Сабрања епископâ (владикâ) који, на тај начин, доносе одлуке, које прихватају све црквене заједнице, из целокупног насељеног света (васељене). У периоду доминације Римског царства, васељена се углавном поклапала са границама ове светске империје. У историји је одржано седам васељенских сабора. Први је одржан у Никеји, 325. Године. Види табелу, на стр. 69.

Хришћани су од почетка веровали у Једног Бога, чак и кад су исповедали да Један Бог Отац вечно има Сина и Светог Духа, тј. и приликом исповедања вере да је Један Бог Света Тројица. Како ово треба да разумемо, тј. да је Бог Један, иако је Света Тројица: Отац, Син и Свети Дух?

Бог је један зато што је Отац један. Црква исповеда веру у Једног Бога који је Отац. „Верујем у Једнога Бога Оца…“, кажу оци Првог Васељенског Сабора. Исповедање вере у Једног Бога Оца указује, међутим, да **је Један Бог Отац биће заједнице**. Отац не постоји сам. Чим постоји Отац, са њим истовремено постоје и Син и Дух. Јер име Отац указује на то да он има сина, тј. указује на заједницу са Сином. Без Оца, нема ни Сина, ни Духа. Где је Отац, тамо су Син и Дух. Будући да је Отац један, један је и Бог, иако је Света Тројица. Јер, Један Бог Отац постоји вечно, зато што постоје Син и Дух. **Бог је Отац зато што има Сина и Духа.** Јер ако нема Сина, коме је Отац? Ако нема Сина, онда нема ни Оца. Чим постоји Отац, одмах постоји и Син. Чим постоји Син, одмах постоји и Отац. Чим постоји Дух,

Први васељенски сабор — фреска из XIV века, Манастир Високи Дечани. У средини сабрања је Св. цар Константин Велики, који је и сазвао сабор.

постоји и Отац тог Духа и Син. Бог је, дакле, један, Отац, али је биће заједнице, тј. истовремено је и Тројица — Отац, Син и Дух.

Пантократор (грч. *Сведржитељ*) **— Старац данима** — фреска са Свете Горе.

Бог Отац је начело, узрок постојања Бога као Свете Тројице. Свети оци су говорили да свака суштина, па и божанска суштина, никад не постоји гола, без личности. Слично људској суштини, која једино постоји као конкретне личности. Почетак постојања није суштина, већ једна конкретна личност. Колико год се враћали уназад, до почетног стадијума бића, не можемо даље од једне конкретне личности; у случају постојања људи не можемо даље од Адама као личности, од кога сви потичемо. Слично овоме, колико год се трудили да у Богу досегнемо до првог узрока постојања, не можемо даље од Бога Оца. Један Бог јесте Отац — једна конкретна личност, без које не постоји никаква божанска суштина. Без Бога Оца не постоји Бог. Син и Дух су од Оца.

> Видех Господа где седи на престолу високом и уздигнутом… серафими стајаху више њега… и викаху један другоме говорећи: **Свет, Свет, Свет је Господ Саваот.** (Ис 6, 1–3)

Бог је, дакле, Један зато што постоји Један Бог Отац, а истовремено је Један Бог биће заједнице — Света Тројица. Јер, Отац као личност не постоји без Сина и Духа.

Бог Отац вечно, слободно и из љубави, рађа Сина и исходи из себе **Светог Духа. Бог Отац, Син и Свети Дух имају једну заједничку божанску природу.** Јер онај који је рођен исте је природе с оним који га је родио. Слично људима који, иако су различите личности, Марко, Милан, Милица, сви имају једну исту људску природу. Зато су они сви људи. Тачније, сваки од њих је човек зато што има исту људску природу. Међу собом се разликују као личности. Људске личности своју непоновљивост, тј. свој

Символ вере Цркве сведочи о јединству и тројичности Бога кога исповедамо. Текст овог символа, установљен је на васељенским саборима, у Никеји 325, и у Цариграду 381:

Верујем у једног **Бога Оца**, Сведржитеља, Творца неба и земље, и свега видљивог и невидљивог.
И у једнога **Господа Исуса Христа, Сина Божјег**, јединородног, од Оца рођеног пре свих векова. Светлост од светлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног, нествореног, једносуштног Оцу кроз кога је све створено. Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао са небеса и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве, и постао човек. И који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао, и био погребен, и који је васкрсао у трећи дан по Писму, и који се вазнео на небеса и седи са десне стране Оца, и који ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима, и чијем Царству неће бити краја.
И у **Духа Светога**, Господа животворног, који од Оца исходи, који се са Оцем и Сином заједно поштује и заједно слави, који је говорио кроз пророке.
У једну, свету, саборну и апостолску Цркву. Исповедам једно крштење за опроштење грехова. Чекам васкрсење мртвих и живот Будућег века. Амин!

Рече Исус: Кад бисте мене знали и Оца мојега бисте знали. Рече му Филип: Господе, покажи нам Оца. Исус му рече: Толико сам времена с вама и ниси ме познао, Филипе? **Ко је видео мене, видео је Оца.** Зар не верујеш да сам ја у Оцу и Отац у мени… И ја ћу умолити Оца, и даће Вам другог Утешитеља да пребива са вама вавек, Духа истине, кога свет не познаје, а ви га познајете, јер са вама пребива и у вама ће бити. Нећу вас оставити сиротне, доћи ћу к вама. (Јн 14, 7–10; 16–18)

Господ почива у седми дан после стварања света — мозаик, катедрала у Монреалу, Сицилија (Италија).

лични идентитет, добијају из заједнице са другом личношћу. О томе сведочи наше искуство љубави према другом човеку. Кад неког заволимо, он онда постаје за нас посебно, конкретно и непоновљиво биће, постаје личност. И ми, такође, не можемо да замислимо себе без оног кога волимо.

Хришћански Бог је биће заједнице. Он јесте Један, али није сам. Бог је заједница личности: Оца и Сина и Светог Духа. **Божанске личности су у нераскидивом јединству и управо то јединство, које је утемељено на слободи и љубави, ствара различитост личности.** Слично нама људима: колико год више волимо другу личност, све смо ближе њој, у јединству с њом, и истовремено уочавајући њену и нашу различитост и непоновљивост.

Хришћани верују у једнога Бога, који је Отац, биће заједнице. Бог Отац је узрок постојања Свете Тројице, јер вечно, слободно и из љубави рађа Сина и исходи Светог Духа. Бог Отац, Син и Свети Дух имају једну заједничку божанску природу. Хришћански Бог је биће заједнице. Божанске личности су у нераскидивом јединству и управо то јединство, које је утемељено на слободи и љубави, ствара различитост личности.

Подсети се, размисли и одговори:

- Ко је „један Бог“ у кога ми, хришћани, верујемо?
- Објасни зашто хришћани верују у једног Бога кад исповедају веру у Свету Тројицу.
- Зашто је Бог један и у исто време Света Тројица?
- На који начин постоји људска суштина (природа), а на који начин постоји божанска природа?
- Шта је, дакле, заједничко Оцу, Сину и Светоме Духу?
- Ко или шта је узрок постојања Свете Тројице?
- Зашто су божанске личности јединствене, недељиве, а ипак различите?

У Старом Завету (од стварања света до доласка Христовог) Бог се првенствено појављивао као један, али то није значило да је он сам. Зато у Светом писму налазимо низ примера који су разумљиви тек из перпективе Новога Завета, а који се односе на то да је Бог — Света Тројица. Овде наводимо неке од тих примера:

1Мој 1, 26: Приликом стварања човека, Бог говори: „Хајде да **створимо** човека по обличју своме“.

1Мој 18, 2: **Тројици анђела** који се јављају Авраму и Сари, Аврам се обраћа речју: „**Господе**“.

Ис 6, 3: Славу Бога пророк Исаија пева трисветом песмом: „**Свет, свет, свет** је Господ!“

Дан 3: Тројица младића излазе неповређени из ужарене пећи у коју их је бацио цар Навуходоносор, јер нису хтели да се поклоне његовом златном кипу. Одговарајући цару, тројица младића сведочи своју веру у једнога Бога: „Ево, Бог наш, коме ми служимо, може нас избавити из пећи огњене ужарене; и избавиће нас из твојих руку, царе.“ Када их је цар везане бацио у огњену пећ, стражар јави цару: „Ено, видим четири човека одрешена где ходе посред огња и није им ништа, а четврти као да је Син Божији.“ О овом догађају црквено песништво готово свакодневно сведочи на следећи начин: „Благословите младићи, **Тројици равнобројни**, Творца Оца Бога, опевајте Сина који нам дође, који огањ у росу претвори, и величајте Животодавца, Свесветог Духа у векове.“

Тројица младића у ужареној пећи — икона из VII века, Синај.

Бог је вечна личност зато што је Света Тројица

Старозаветни праведници су Бога познали као личност на основу заједнице слободе и љубави с њим. То би, међутим, могло да се протумачи да Бог није сам по себи, вечна личност, већ да га људи чине таквим. Да ли је, међутим, тако? За разлику

αω

Мелхиседек је тајанствена старозаветна личност о којој се говори на само једном месту у Светом писму. Као што апостол Павле објашњава, због значења његовог имена (Мелхиседек — цар правде; цар салимски — цар мира), хришћански богослови сматрали су га прасликом (наговештајем) Христа. Мелхиседек је првосвештеник, а Христос је велики архијереј Цркве. Мелхиседек пред Аврама износи хлеб и вино, дарове које ће и Христос Литургијом завештати својој Цркви. При сусрету са Аврамом, средишњом личношћу Прве Мојсијеве књиге, занимљиво је то да не благосиља Аврам Мелхиседека, већ обрнуто. Тиме је овај писац желео нагласити да Аврамова служба има свој циљ у будућој Христовој служби.

Мелхиседек и Аврам — мозаик, Црква Св. Марија Мађоре, Рим (Италија).

Мелхиседек у руци држи посуду са хлебовима, а испред њега стоји крчаг са вином. На небесима видимо Христа који показује на Мелхиседека. Са десне стране долази Аврам који се враћа из битке у којој је ослободио свога синовца Лота. Више о овоме прочитај на 27. страници.

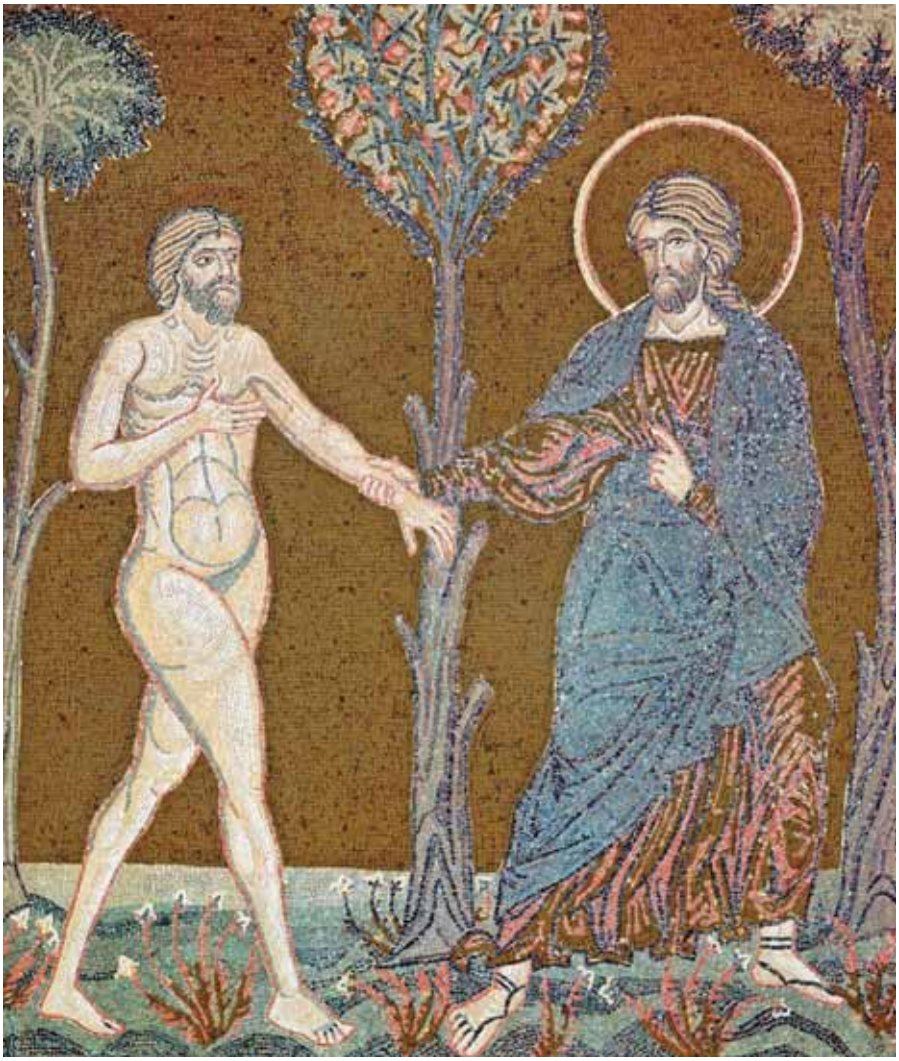

Бог позива Адама у Рају — мозаик, катедрала у Монреалу, Сицилија (Италија).
Писци Светог писма однос Бога и човека схватали су до те мере лично, да су и у описима самога Бога користили нека искуства која су својствена само човеку. Тако Бог „хода“ кроз Рај и „зове“ Адама.

Што беше од почетка, што смо чули, што смо видели очима својима, што сагледасмо и руке наше опипаше, о Логосу (Сину, Речи) живота: и Живот се јавио, и видели смо, и сведочимо, и објављујемо вам живот вечни који беше у Оца и јави се нама. Ако ли у светлости ходимо, као што је Он сам у светлости, имамо заједницу једни са другима… Онај који говори да је у светлости, а мрзи брата свога, у тами је све до сада. Онај који љуби брата свога, у светлости пребива. Ви имате Помазање од Светога и знате све. Сваки који одриче Сина, ни Оца нема; а који признаје Сина, има и Оца. (1Јн 1)

од Јевреја, хришћани верују у Бога као Свету Тројицу: Оца, Сина и Светога Духа, које су свети оци именовали као три личности. Будући да Бог Отац вечно има Сина и Духа, он је самим тим и вечна личност, независно од људи и њихове заједнице с њим. Шта је личност за хришћане?

Личност је, према учењу светих отаца Цркве, а на основу откривења Бога као Свете Тројице, конкретно и слободно биће, које постоји као такво само у заједници слободе и љубави са другим конкретним бићем. Личности Свете Тројице су Отац, Син и

Дијалог истине и живота — слика свештеника Стаматиса Склириса.

Да бисмо познали једну личност, потребно је да нам се она сама слободно открије. Откривање личности указује на њену љубав према нама. Човек се открива другоме као личност само у заједници слободе. Човек, дакле, јесте личност увек у односу на другог, тј. у односу на другу личност с којом је у заједници слободе. На основу искуства познавања личности закључујемо да се и Бог може познати једино кроз лично заједништво с њим.

Свети Дух. Бог Отац је личност зато што је у заједници слободе и љубави са Сином и Духом. Бог Отац слободно и из љубави рађа Сина и исходи Светог Духа и на тај начин су Син и Дух вечне и јединствене личности. И Син и Дух су, такође, у заједници слободе и љубави с Богом Оцем. Они га зову својим Оцем јер га воле. На овај начин и Бог Отац је вечна и јединствена личност, у заједници слободе и љубави са Сином и Духом. **Без заједнице слободе и љубави, Отац, Син и Свети Дух не би били личности.** Отац, што је иначе име за личност, не би био Отац да нема Сина. То исто важи и за Сина и Духа. Без заједнице са Оцем, не би било ни Сина ни Духа. **Једно биће не може бити личност ако је само, ако није у заједници са другим бићем. Личност постоји једино у заједници са другом личношћу и то у заједници слободе и љубави.**

Без слободе и заједнице с другим, не постоји личност. Слично нашем искуству: кад некога волимо, и то слободно, без икаквог зато, он за нас постаје непоновљиво биће, личност без које ни ми не можемо да постојимо. У заједници љубави и слободе с другим и ми себе, такође, видимо као личност. Кад нас неко слободно воли, ми се тада осећамо као најважнији, као центар света, као јединствена личност. **Бог је вечна личност зато што је** Света Тројица, тј. зато што је **заједница слободе и љубави Бога Оца са Сином и Духом**.

Старозаветни праведници су Бога познали као личност на основу заједнице слободе и љубави с њим. Без заједнице слободе и љубави, Отац, Син и Свети Дух не би били личности. Једно биће не може бити личност ако је само, ако није у заједници са другим бићем. Личност постоји једино у заједници са другом личношћу и то у заједници слободе и љубави. Бог је вечна личност зато што је заједница слободе и љубави Бога Оца са Сином и Духом.

Подсети се, размисли и одговори:

- На који начин старозаветни човек открива да је Бог личност?
- Који су предуслови да бисмо неко биће открили као личност?
- Када је неко за тебе личност? Да ли је он личност самом чињеницом да постоји, да је пред тобом?
- Да ли је Бог личност по себи и без претходне заједнице с људима?
- Објасни где хришћани налазе основе за своје учење о Богу као личности.
- Може ли било која личност Свете Тројице да постоји без друге две? Образложи зашто.
- Која заједница чини бића личностима?

Анализирај икону Мелхиседекову, као и текст Светог писма који говори о њему, а затим своје закључке упореди са основним садржајем ове теме.

А Мелхиседек цар Салимски изађе у сусрет Авраму и изнесе хлеб и вино. А Мелхиседек беше свештеник Бога вишњега. И благослови Мелхиседек Аврама говорећи: Благословен да је Аврам Богу вишњему, чије је небо и чија је земља! И благословен да је Бог вишњи, који предаде непријатеље твоје у руке твоје. И даде Аврам Мелхиседеку десетак од свега. (1Мој 14, 18–20)

Јер тај Мелхиседек, цар Салима, свештеник Бога вишњега, који срете Аврама када се враћаше после победе над царевима, благослови га. Њему Аврам даде и десетак од свега. Мелхиседек је по значењу свога имена прво цар правде, а потом је и цар салимски, тј. цар мира. Без оца, без матере, без родослова. Нити му дани имају почетка, нити му живот има свршетка, сличан је Сину Божијем, остаје свештеник без престанка. (Јевр 7, 1–3)

Мелхиседек — икона Стаматиса Склириса. „Митра није архијерејска, него старовавилонска тијара, са Блиског Истока. Има косу коју ветар носи. Обучен је у одећу која подсећа на епископску. Држи хлеб који му је дао Аврам, који иконизује хлеб — просфору (принос) свете Евхаристије.“

Стаматис Склирис, *У огледалу и загонетки*, Београд 2005, 498.

О св. Евхаристији види на стр. 78.

Личности Свете Тројице су нераздељиве по природи зато што су нестворене

Људске личности су раздељене временом и простором, зато што су створене. Родослови и породична стабла најбоље потврђују чињеницу да се између потомака и предака, самим рађањем, ствара временска и просторна деоба. Управо зато можемо говорити о многим људима, међусобно удаљеним, без обзира на крвно сродство. Зато и говоримо о деоби природе код створених бића.

Људи као личности су раздељени међу собом временски и по природи. Зато што су рођени у различита времена, неко пре, а неко касније, и зато што се приликом рођења деле од другог, од мајке и тиме стварају време и простор, у коме су удаљени један од другог. За разлику од људских личности, које су међусобно раздељене, и зато можемо говорити о многим људима, личности Свете Тројице су нераздељиве по времену и по природи и зато не можемо говорити о многим боговима. **Бог Отац, Син и Свети Дух постоје изван времена и простора. То значи да су божанске личности временски и по природи нераздељиве међу собом.** Никад не постоји Отац мимо Сина и Духа и обрнуто. Ако би се делили, онда би то значило да су створени и да нису постојали пре него што су настали. Међутим, тада Бог не би био Бог. Бог је вечан и нема почетак ни крај. **Људске личности су створене и зато су оне временски и просторно раздељене међу собом.** Између Милана и његових родитеља ствара се временска и просторна деоба приликом његовог рођења. Приликом рођења бића, његови родитељи су временски старији, постоје пре него

Света Тројица (детаљ) — икона Андреја Рубљова.

Личности Оца, Сина и Светог Духа нису раздељене, ни временски, ни просторно. Конкретност и разлика нису плод природног дељења. Рађање Сина од Бога Оца пројављује њихову различитост, која, опет, извире из њиховог јединства.

Црквена богослужбена песма потврђује нашу веру:

„Сабеспочетни Логос, Оцу и Духу, од Дјеве се роди, за спасење наше".

Речи овог тропара (централне богослужбене песме неког празника) говоре нам о Сину Божијем, који временски није одељен ни од Бога Оца, ни од Бога Светога Духа, него нема почетка, као што ни Отац ни Дух немају почетка (сабеспочетни су).

њихово дете. Ствара се, такође, и деоба простора, тј. природе, која делећи се на тај начин, ствара простор. Истовремено, рођење једног бића ствара почетак и деобу времена. Мајка, која је родила Милицу, временски постоји пре него што постоји Милица. Милан постоји касније у односу на своје родитеље. С Богом то није случај. Личности Оца, Сина и Светог Духа нису раздељене, ни временски, ни просторно. Зато што не постоји прво Отац сам, па касније рађа Сина, као што је то случај с нама људима. Иначе, Отац не би био вечан да и Сина нема вечно. Нити, пак, постоји просторна раздељеност између личности Свете Тројице. Чим постоји Отац, одмах постоје Син и Дух. Јер, Отац је Отац само у заједници са Сином и Духом. Бог је вечни Отац, јер кад не би био, онда не би био ни Бог. Пошто је, пак, Бог вечан, онда су и Син и Дух вечни и обрнуто. **Будући, дакле, нествoрен, Бог је један и нераздељив по природи, иако је Света Тројица.**

Личности Свете Тројице су конкретна бића и разликују се међу собом. Њихова конкретност и разлика нису плод природног дељења. То је разлика која настаје као израз јединства у слободи и љубави једне личности према другој. Отац је Отац, посебна и различита личност и од Сина и од Духа, зато што је у вечној заједници слободе и љубави са Сином и Духом. Исто то важи и за Сина и Духа.

Христос старац данима — фреска из Грузије.

Младолики Христос окружен са два анђела — мозаик, Сан Витале, Равена (Италија).

Прва фреска Божију вечност представља ликом старца који указује на дуг, тј. вечни живот. Друга икона Бога приказује лицем младића, што поново указује на вечност Божију, из перспективе снаге и здравља младићке природе.

Гледах како се поставише престоли, и **Старац** седе. На њему беше одело бело као снег, коса на глави као чиста вуна, престо му беше као пламен огњени, а точкови као разбуктали огањ... И гле, као Син човечији ићаше са облацима небеским, и дође до Старца и седе с њим. И даде му се власт и слава и царство да му служе сви народи и племена и језици. Власт је његова власт вечна, неће проћи, а царство се његово неће расути. (Дан 7, 9. 13–14)

За разлику од божанских личности, људске личности своју конкретност, тј. различитост, првенствено добијају дељењем од других. Стога, да би једна личност, једно биће, у људском искуству, било конкретно, оно то не може бити, пре него што је рођено. Бића се рађањем деле једна од других. Отуда такав вид постојања изазива смрт у природи. Јер, смрт је пре свега, дељење, распадање. У Богу, међутим, то није случај. Рађање Сина Божијег од Оца не подразумева дељење, већ само различитост међу њима, која извире из њиховог јединства. **Зато је Бог вечан, бесмртан.**

Бог Отац, Син и Свети Дух постоје изван времена и простора. То значи да су божанске личности временски и по природи нераздељиве међу собом. Људске личности су створене и зато су оне временски и просторно раздељене међу собом. Будући, дакле, нестворен, Бог је један и нераздељив по природи, иако је Света Тројица. Зато је Бог вечан, бесмртан.

Подсети се, размисли и одговори:

- Зашто смо ми, људи, раздељени међу собом?
- Објасни да ли простор и време утичу на личности Свете Тројице?
- Покушај сада да објасниш зашто наша вера није политеистичка (многобожачка), иако говоримо о три божанске личности.
- Какве су последице дељења међу створеним бићима?
- Зашто је Бог као Света Тројица бесмртан?

Четврта поука онима који се припремају за крштење (оглашенима, на српском, или катихуменима, на грчком), Светог Кирила Јерусалимског, сведочи нам о доживљају вере у Бога раних хришћанских отаца и целокупне Цркве. Какве закључке можеш извести након читања овог одломка?

Пре него што ступите у заједницу верних, чини ми се прикладним да вам у најкраћим цртама представим догмате… Нека се најпре у вашој души укорени оно што о Богу учимо потврдно. Бог је један, једини је нерођен, беспочетан, неизмењив, непролазан, ни од кога није рођен, нема никаквог претходника у свом постојању, није почео да живи (постоји) у времену, неће имати ни крај… Један је само Бог, Творац душе и тела. Он је саздатељ многих ствари, али је само једноме превечни Отац, само једном Сину своме јединородном, Господу нашем Исусу Христу, кроз кога је створио све видљиво и невидљиво. Верујем у Сина Божјег, једног и јединственог, Господа нашег Исуса Христа, у Бога од Бога рођеног, у живот од живота рођеног, у Светлост рођену од Светлости, који је у свему подобан ономе који га је родио, који није у времену добио своје биће, него је од Оца рођен, вечно и на несхватљив начин… Заједно са Оцем царује, и све твори по Очевој вољи… Не одвајај Сина од Оца, нити их стапај… Верујем у Духа Светога, задржавајући све оне мисли које имаш о Оцу и Сину… Једнаком славом божанства поштује се Он са Оцем и Сином… Један је само Бог Отац Христов и један је Господ Исус Христос, јединородни Син јединога Бога. Један је и Дух Свети који све посвећује и обожава, који је говорио у Закону и Пророцима, у Старом завету и у Новом.

(Свети Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, Београд–Ваљево–Србиње 2001, 44–49)